

Archeologienota Gent – Dampoortstraat

Deel 2: verslag van resultaten

Davy Herremans

Goed in erfgoed
Adolf Baeyensstraat 134G
9040 Sint-Amandsberg
www.goedinerfgoed.be

Colofon

Projectcode 2017I214
Archeologienota Gent – Dampoortstraat

Opdrachtgever

Adriana Magureanu
Bastionstraat 2 Bus 202
9000 Gent

Uitvoerder

Goed in erfgoed Comm. V.
Adolf Baeyensstraat 134G
9040 Sint-Amandsberg
BTW BE 0669.484.003

© 2017 – Goed in erfgoed Comm. V.

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van Goed in erfgoed Comm. V.

Inhoud

Bureauonderzoek	5
1. Beschrijvend gedeelte	5
1.1. Administratieve gegevens	5
1.2. Ligging.....	7
1.3 Archeologische voorkennis	7
1.4. Onderzoeksopdracht	8
1.4.1. Aanleiding vooronderzoek	8
1.4.2. Vraagstelling.....	8
1.4.3. Randvoorwaarden.....	8
1.4.4. Geplande werken en bodemingrepen	11
Bestaande toestand	11
Geplande werken.....	11
1.5. Onderzoeksstrategie en -methode.....	15
1.5.1. Landschappelijke situering.....	15
1.5.2 Historisch-cartografische situering.....	16
1.5.3. Archeologische situering	17
2. Assessmentrapport.....	17
2.1. Methoden, technieken en criteria	17
2.2. Conservatie-assessment.....	17
2.3. Assessment van het onderzochte gebied	18
2.3.1. Landschappelijke situering	18
2.3.1.2. Geologie.....	20
2.3.1.2.Bodemtype.....	21
2.3.1.3. Bodemerosie.....	21
2.3.1.4. Bodemgebruik	21
2.3.2 Historisch-cartografische situering.....	23
2.3.3. Archeologische situering	29
2.3.4. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	31

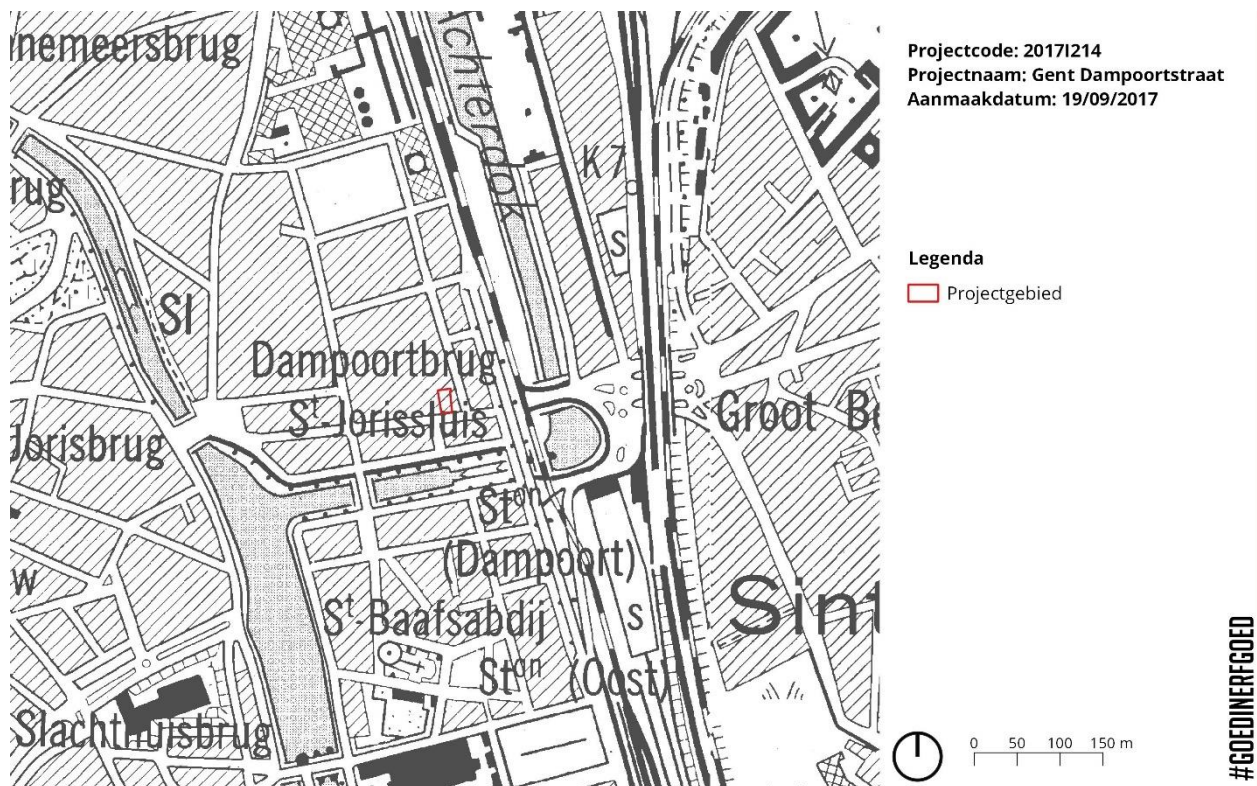
2.3.5. Synthese.....	31
3. Bibliografie	34
3.1 Literatuur	35
3.2 Historisch kaartmateriaal	36
4. Lijst van figuren	37

Bureauonderzoek

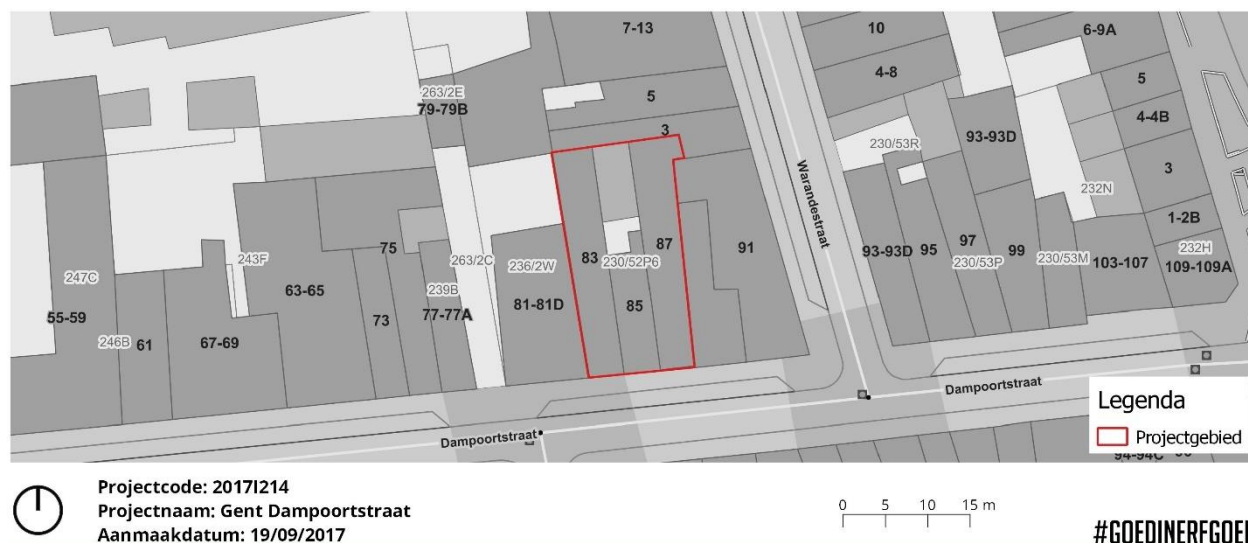
1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

- Initiatiefnemer: Adriana Magureanu, Bastionstraat 2 Bus 202, 9000 Gent
- Projectcode bureauonderzoek: 2017I214
- Sitecode: GE-DA-2017
- Nummer van het wettelijk depot of buitenlands equivalent hiervan: nvt
- Erkende archeoloog: Herremans Davy - OE/ERK/Archeoloog/2017/00166
- Locatie projectgebied: Dampoortstraat 83,85 en 87, 9000 Gent
- Bounding Box: xMin,yMin 3.73686,51.0569 : xMax,yMax 3.7371,51.0572
- Oppervlakte percelen: +/-356,5 m²
- Kadaster: Gent, 4e AFD, Sectie D, nr 230/52s4; Gent, 4e AFD, Sectie D, nr 230/52h5; Gent, 4e AFD, Sectie D, nr 230/52p5
- Termijn bureauonderzoek: 14/09/2017-21/09/2017
- Thesauri Inventaris Onroerend Erfgoed: Bureauonderzoek
- Onderdeel archeologische zone: ja
- Verstoorde zones: Er situeren zich verstoorde zones binnen het projectgebied. Er is geen aanduiding van gekarteerde zones waar geen archeologie meer te verwachten is.
- Topografische kaart: figuur 1
- Kadasterkaart: figuur 2
- Overzichtsplan archeologische zones versus gebieden waar geen archeologie wordt verwacht: figuur 3

Figuur 1: het onderzoeksgebied voorgesteld op de topografische kaart (© geopunt)

Figuur 2: het projectgebied en de andere deelprojecten op het hedendaags kadaster (© geopunt)

1.2. Ligging

Het projectgebied situeert zich op grondgebied Gent, deelgemeente Gent. De terreinen bevinden zich in de archeologische zone 'Historische stadskern van Gent, meer bepaald langs de Dampoortstraat 83—87. De percelen zijn gekend bij het kadaster onder de nummers: Gent, 4e AFD, Sectie D, nr 230/52s4; Gent, 4e AFD, Sectie D, nr 230/52h5; Gent, 4e AFD, Sectie D, nr 230/52p5

Het projectgebied strekt zich uit over drie percelen met stadswoningen die werden vastgesteld als bouwkundig erfgoed Stadswoningen. Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009. (Vaststellingsbesluit).

1.3 Archeologische voorkennis

Het projectgebied maakt deel uit van een vastgestelde archeologische zone en omvat geen zones waar geen archeologie te verwachten valt (Figuur 3). Binnen het projectgebied werden geen archeologische waarnemingen gedaan. In de omgeving werden een aantal archeologische vindplaatsen vastgesteld die werden opgenomen in de CAI (zie infra).

Figuur 3: het projectgebied aangeduid op de hedendaagse orthofoto met de gebieden waar geen archeologie te verwachten valt en de grenzen van de archeologische zones (© geopunt)

1.4. Onderzoeksoopdracht

1.4.1. Aanleiding vooronderzoek

De particulieren Magureanu Adriana en Dominique Van Hollebeke, en Korenza bvba plannen de verbouwing en ruimtelijke reorganisatie van drie woningen langs de Dampoortstraat. De totale oppervlakte van de percelen betreft +/- 365,5 m² (>300m²) en meer dan 100m² wordt geroerd door geplande werken met ingreep op de bodem. De opmaak van een archeologienota is dan ook verplicht gezien het projectgebied zich in een vastgestelde archeologische zone bevindt.

1.4.2. Vraagstelling

Doel van dit bureauonderzoek is om na te gaan wat het archeologisch potentieel is van het projectgebied op basis van historisch-cartografische bronnen en gepubliceerde archeologische en landschappelijke data. Op deze manier wordt nagegaan (i) of verdere maatregelen in het kader van archeologisch (voor)onderzoek nodig zijn en (ii) welke dimensie die aannemen. Het bureauonderzoek start vanuit volgende vraagstelling :

- Wat is op basis van de bestaande bronnen het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- Wat is de bewaringstoestand van de bodem en eventuele archeologische site(s)?
- Welke impact hebben de geplande werken op het eventuele archeologisch erfgoed?
- Biedt het projectgebied een potentieel op kennisvermeerdering?
- Wat is het kader waarin dit kennispotentieel kan of moet geëxploiteerd worden?

1.4.3. Randvoorwaarden

Deze archeologienota beperkt zich tot een bureauonderzoek. Verder vooronderzoek met of zonder ingreep op de bodem kon niet worden georganiseerd voorafgaand aan de aanvraag tot stedenbouwkundige vergunning omwille van praktische redenen: op de terreinen bevinden zich momenteel gebouwen in overwegend bouwvallige staat. Terreinwerk is niet mogelijk voorafgaand aan de nodige ingrepen inzake veiligheid en stabiliteit. Bovendien dienen de huidige vloeren en verharding eerst te worden verwijderd in de gepaste omstandigheden.

Het bureauonderzoek beperkt zich tot gepubliceerde of tenminste toegankelijk bronnen.

Figuur 4: zicht op de beschermde gevels langs de Dampoortstraat

Figuur 5: impressie van de volledige volgebouwde percelen

Figuur 6: impressie van de volledige volgebouwde percelen

Figuur 7: impressie van de volledige volgebouwde percelen

1.4.4. Geplande werken en bodemingrepen

Bestaande toestand

Het voorwerp van de vergunningsaanvraag zijn drie aangrenzende rijwoningen waarvan de gevel karakteristiek is in het straatbeeld, de gevel van deze drie woningen vormt samen één geheel.

De woning gelegen aan de dampoortstraat 83 bestaat uit :

- een hoofdgebouw: kelder, gelijkvloer, 1ste verdiep , 2de verdiep onder dak (3 bouwlagen)
- een achterbouw: gelijkvloer en 1ste verdiep (2 bouwlagen)
- tussen de hoofdgebouw en achterbouw zijn diverse 19de tot 20ste eeuwse bouwvallige aanbouwen

De woning gelegen aan de Dampoortstraat 85 bestaat uit:

- een hoofdgebouw: gelijkvloer, 1ste verdiep , 2de verdiep onder dak (3 bouwlagen)
- 19de tot 20ste eeuwse aanbouw aansluitend op het hoofdgebouw
- een achterbouw: gelijkvloer en 1ste verdiep (2 bouwlagen)

De woning gelegen aan de dampoortstraat 87 bestaat uit :

- een hoofdgebouw: kelder, gelijkvloer, 1ste verdiep , 2de verdiep onder dak (3 bouwlagen)
- een achterbouw: gelijkvloer en 1ste verdiep (2 bouwlagen)
- tussen het hoofdgebouw en de achterbouw zijn diverse 19de tot 20ste eeuwse bouwvallige aanbouwen

Concreet is de volledige oppervlakte van de percelen met nummers 230/52s4; 230/52h5; 230/52p5 volgebouwd open terras van 7m centraal op het perceel aan huisnummer 85.

Geplande werken

De bestaande drie woonentiteiten blijven behouden. De rijwoningen worden wel verbouwd en ruimtelijk gereorganiseerd. De hoofdstructuur van de gebouwen met een voor- en achterhuis blijft hierbij telkens behouden. De koterij daartussen wordt afgebroken en vervangen door een tuin en een circulatiegang tussen voor- en achterhuis. Op huisnummers 83 en 85 blijft in het hoofdgebouw de klassieke inrichting van de ruimtes dezelfde. Voorkamer, trappenhuis, achterkamer. Woning met huisnummer 87 is nu fundamenteel anders van structuur maar zal grotendeels dezelfde inrichting krijgen als de twee andere woningen.

Voor de woningen 83 en 85 geldt het volgende: De keuken in het hoofdgebouw wordt uitgebreid met een aanbouw. Aan dit volume komt een lager halfopen volume dat dienst doet als gang langs de tuin naar de achterbouw. De kelder ter hoogte van huisnummer 83 blijft behouden.

Voor de woning 87 geldt: een interne organisatie naar analogie van de andere twee woningen. Achteraan het hoofdgebouw is er op dit moment echter een dieper halfopen volume tegenaan de gemene muur met nummer 89 gebouwd. Deze achterlijn van het bestaande halfopen volumen wordt over de volledige breedte van woning 87 aangepast op alle verdiepingen. Het profiel op de gemene muur met de buur rechts blijft ongewijzigd. Hierdoor worden de achterkamers van woning 87 ook iets groter dan die van nr. 83 en 85. Opnieuw wordt er een halfopen gangvolume voorzien om de achterbouw te verbinden met het hoofdvolume. De kelder blijft behouden.

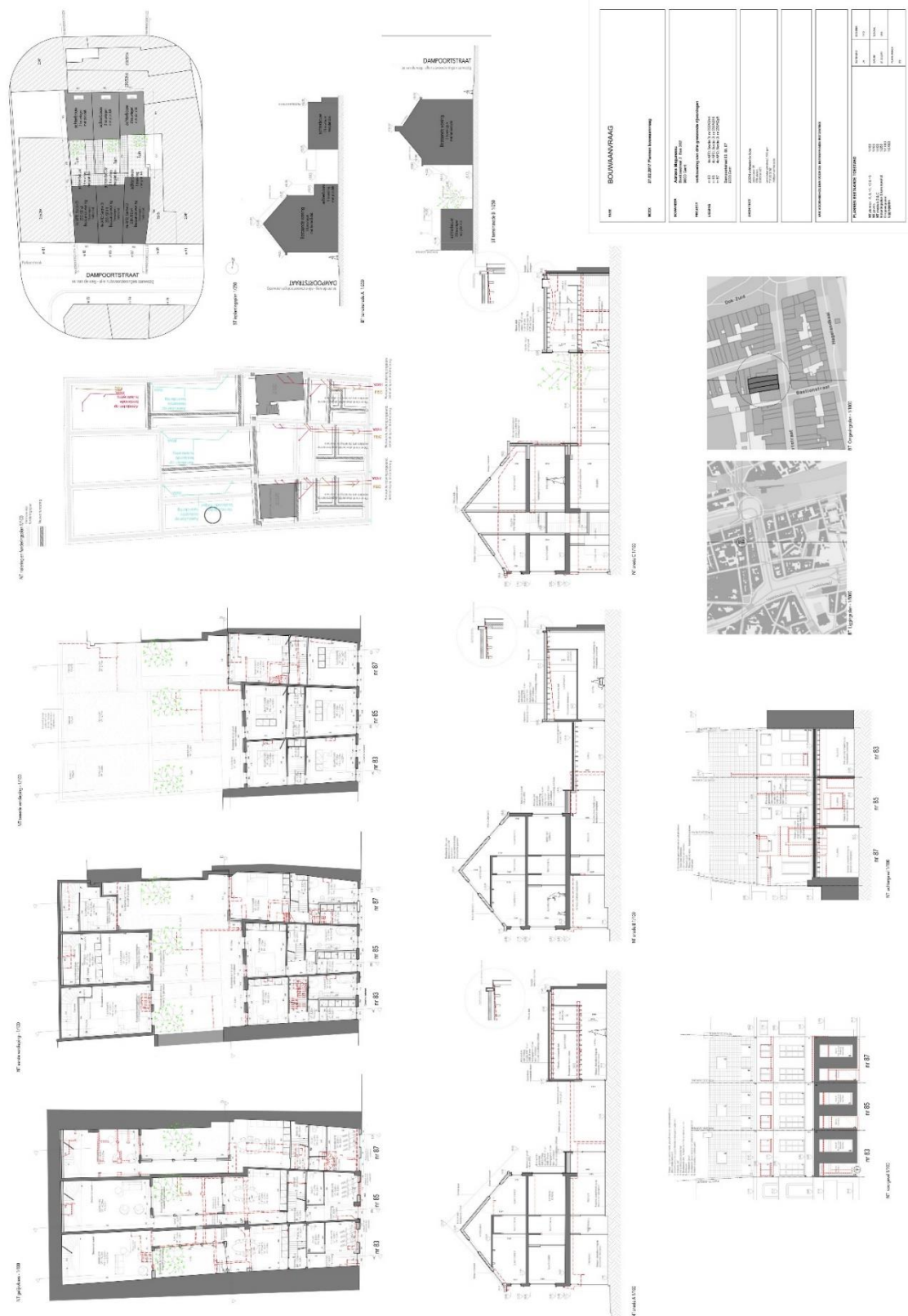
In de bestaande volumes wordt de huidige vloerplaat zo veel mogelijk behouden en gebruikt als ondervloer voor de nieuwe vloeropbouw. De vloerplaat wordt enkel lokaal opengebroken voor de aanleg van een gescheiden waterafvoer. Ter hoogte van de huidige koterij en geplande tuin van huisnummer 83 bevindt zich een regenwaterput die blijft behouden en wordt ingeschakeld in de gescheiden waterafvoer.

Concreet betreffen de werken met **ingreep op de bodem** de volgende:

- afbraak koterij en aanbouwen tussen voor- en achterhuizen
- aanleg van een gescheiden waterafvoerstelsel waarbij lokaal wordt gegraven tot op een diepte van maximum -0,40-0,80 m mvh. De diameter van de buizen betreft 0,160-0,20 m.
- de bouw van een circulatiegang tussen de voor- en achterhuizen op zowel huisnummer 83,85 als 87. Hier wordt een nieuwe vloerplaat voorzien met een opbouw van 0,35 m. Voor de fundering van de wanden mag gerekend worden aan een breedte van 0,30 m en een diepgang van 0,80 m.

Figuur 8: nieuwe toestand niveau -1 (© ZOOM architecten Bvba)

Figuur 9: nieuwe toestand niveau 0 (©ZOOM architecten Bvba)

1.5. Onderzoeksstrategie en -methode

Het bureauonderzoek werd uitgevoerd door Herremans Davy, erkend bij erkenningsnummer OE/ERK/Archeoloog/2017/00166

De nota werd opgemaakt op PC met Office- en Adobe-software. Het bijhorend kaartmateriaal werd aangemaakt in een GIS-omgeving (QGIS). In die GIS werden de digitale ontwerpplannen ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van diverse kaartlagen die raadpleegbaar zijn op www.geopunt.be, www.dov.vlaanderen.be, <https://geo.onroerenderfgoed.be/> en de website van de centraal archeologische inventaris (CAI).

Voor de diverse onderdelen van het assessment werden diverse bronnen gebruikt. Deze worden hieronder verder opgesomd en toegelicht. De bronnen en hun correcte bibliografische referentie zijn opgenomen in de bibliografie (§ 3) op het einde van dit verslag.

1.5.1. Landschappelijke situering

De basis voor de landschappelijke situering vormen de diverse cartografische bronnen, met name:

- Tertiair geologische kaart
- Quartair geologische kaart
- Bodemkaart van België
- Potentiële Bodemerosie
- Bodembedekkingskaart
- DHMVII – DTM 1m kaartblad 22
- Topografische Kaart van België 1:10 000, kaartblad 22. Gent

Bij het consulteren van dit kaartmateriaal werd gebruik gemaakt van volgende tekstuele toelichtingen:

- De Moor G. 2000, Quartairgeologische Kaart van België, Vlaams Gewest, Verklarende tekst bij het Kaartblad 22 Gent (1/50.000), in opdracht van Ministerie Vlaamse Gemeenschap, Departement EWBA Administratie Economie, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie.
- Jacobs P., De Ceukelaire M., De Breuck W. & De Moor G. 1996, Toelichting bij de geologische kaart van België. Vlaams gewest. Kaartblad 22. Gent (Schaal1: 50 000), in opdracht van Ministerie Vlaamse Gemeenschap, Departement EWBA Administratie Economie, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie.

- Van Ranst E. & Sys C. 2000, Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart (Schaal 1:20 00), Gent.

Deze bronnen, zowel cartografisch als tekstueel, werden gebruikt omdat ze direct relevant waren ten aanzien van de uiteenlopende inhoudelijke aspecten (geologie, bodemkunde, bodemerosie, bodemgebruik, hydrografie en geomorfologie) en van de landschappelijke situering in de assessment.

1.5.2 Historisch-cartografische situering

Volgend kaartmateriaal werd aangewend bij de historisch-cartografische situering van het projectgebied:

- Stadszicht, 1534, anoniem
- Stadsplan, 1559, J. van Deventer
- Kaart van Gent, 1617, J. Horenbault
- Carte topographique de la partie de la Belgique comprise entre Gand et Tournay, Maestricht et Liège ...1745-1748, J. Villaret
- Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, 1771-1778, J. J. F. graaf de Ferraris
- Atlas der buurtwegen, 1843-1845
- Cartes topographiques de la Belgique, 1846-1854, P. Vandermaelen
- Atlas cadastral parcellaire de la Belgique, 1842-1879, P.C. Popp
- Primitief kadasterplan 1830, anoniem
- perceelplan van Gent en omgeving 1800-1900, Gevaert en Van Impe

Een aantal parameters werden in acht genomen bij de selectie van het historisch-cartografisch bronmateriaal: relevantie, chronologische spreiding en toegankelijkheid. De hierboven opgesomde cartografische bronnen zijn in de eerste plaats gekozen om een zo breed mogelijk diachroon overzicht te genereren van de bewoningsgeschiedenis in het projectgebied. Voor Gent is een uitgebreide collectie aan kaartmateriaal voorhanden. Een selectie werd gemaakt van kaarten die ook daadwerkelijk het projectgebied gedetailleerd in brengen. Verder werd de toegankelijkheid van de cartografische bronnen in acht genomen. Voorkeur werd gegeven aan reeksen die vlakdekkend zijn gekarteerd, maar vooral ook vrij te raadplegen zijn en als gevolg in dit rapport kunnen afgebeeld worden. Bijkomend werd gebruik gemaakt van kaartmateriaal ontsloten via Cartesius (www.cartesius.be).

1.5.3. Archeologische situering

Voor de archeologische situering werd gewerkt met de databank van het Centraal Archeologisch Inventaris (CAI). Deze inventaris is het centrale verzamelpunt van alle archeologische data in Vlaanderen en bijgevolg een relevante startpunt voor bureauonderzoek. Aanvullend werd gebruik gemaakt van beschikbare en toegankelijke archeologische literatuur.

2. Assessmentrapport

2.1. Methoden, technieken en criteria

Dit assessmentrapport omvat alle informatie uit het bureauonderzoek. Om het archeologisch potentieel van het projectgebied in te schatten en een antwoord te vormen op de vooropgestelde onderzoeksvragen worden de geselecteerde bronnen (supra) geanalyseerd en besproken. Uiteindelijk worden de resultaten van de verschillende deel-assessments samengebracht tot een synthese die het mogelijk maakt een gemotiveerd advies uit brengen met betrekking tot het nut van al dan verdergezet archeologisch onderzoek. Bij onvoldoende informatie wordt er uit gegaan van bijkomende maatregelen om tot een waardevol assessment van het projectgebied te komen.

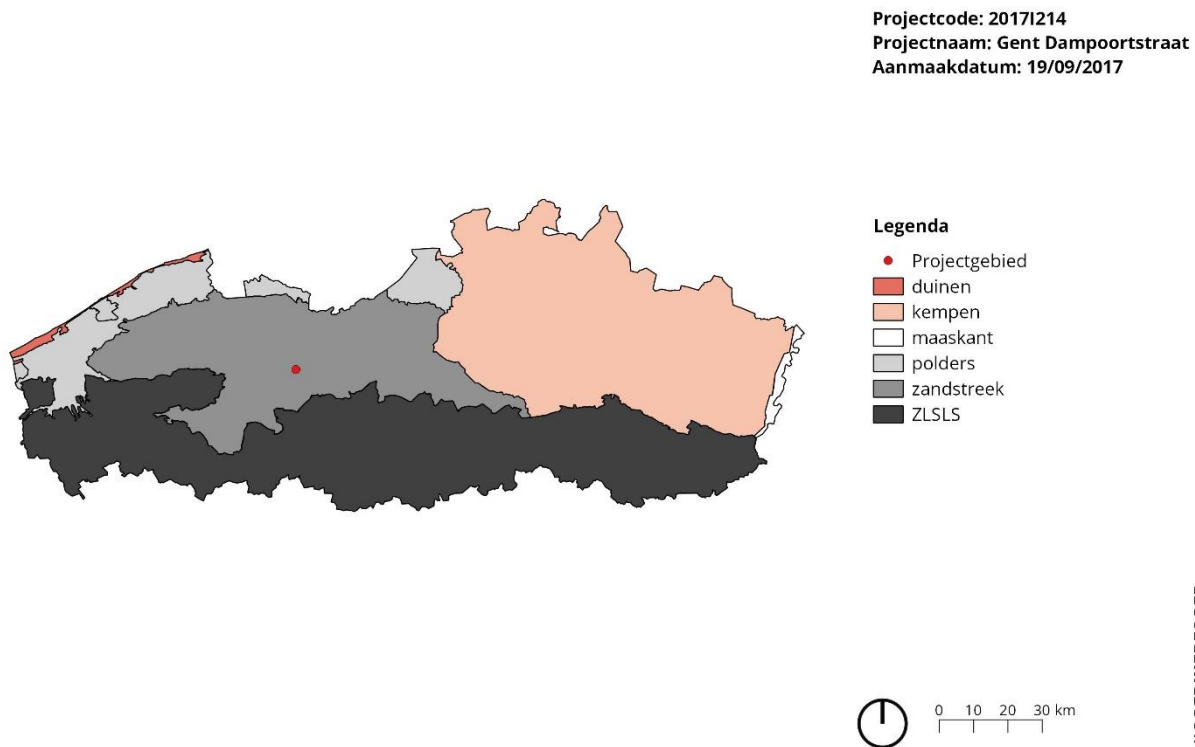
2.2. Conservatie-assessment

De digitale output van dit bureauonderzoek, gaande van de archeologienota zelf tot alle figuren, plannen, kaarten, lijsten en GIS-bestanden, wordt digitaal bewaard op twee fysieke gegevensdragers. Naast bewaring op deze fysieke media wordt een bijkomend kopij voorzien op een virtuele drager (Google Drive).

Een conservatie-assessment voor stalen of archeologisch vondstmateriaal is niet van toepassing voor dit bureauonderzoek.

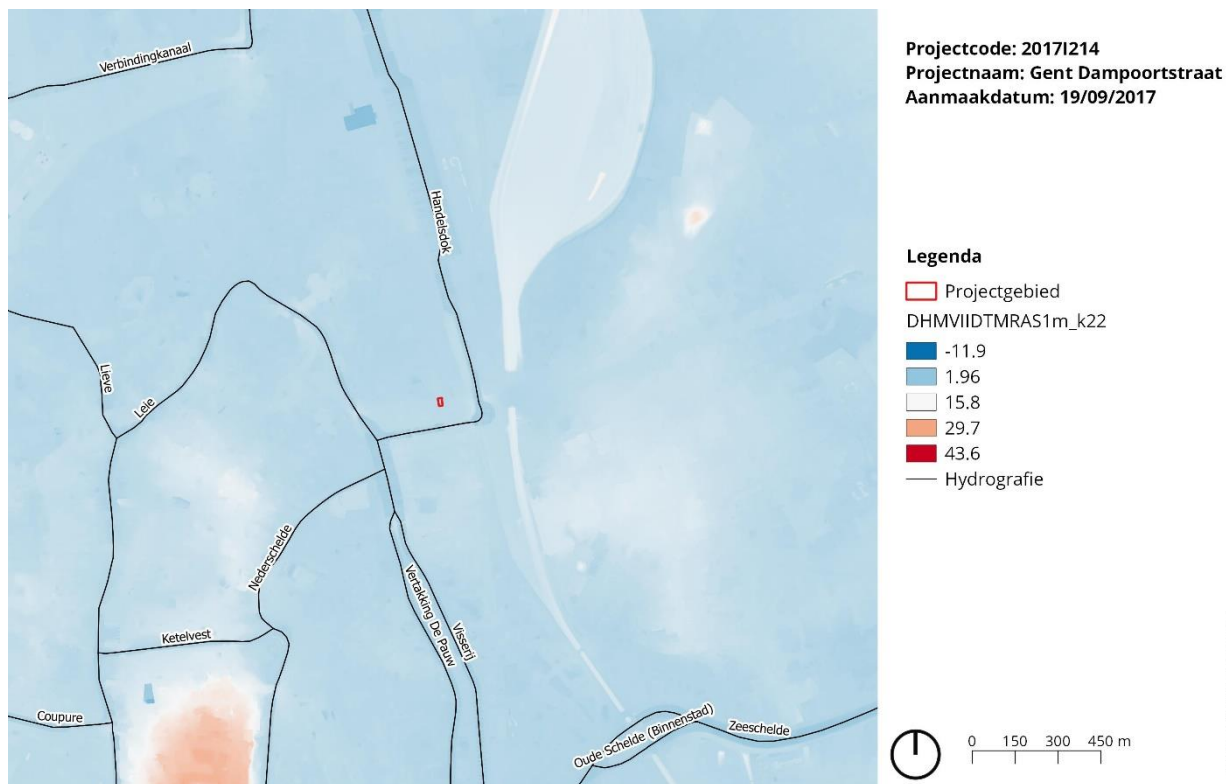
2.3. Assessment van het onderzochte gebied

2.3.1. Landschappelijke situering

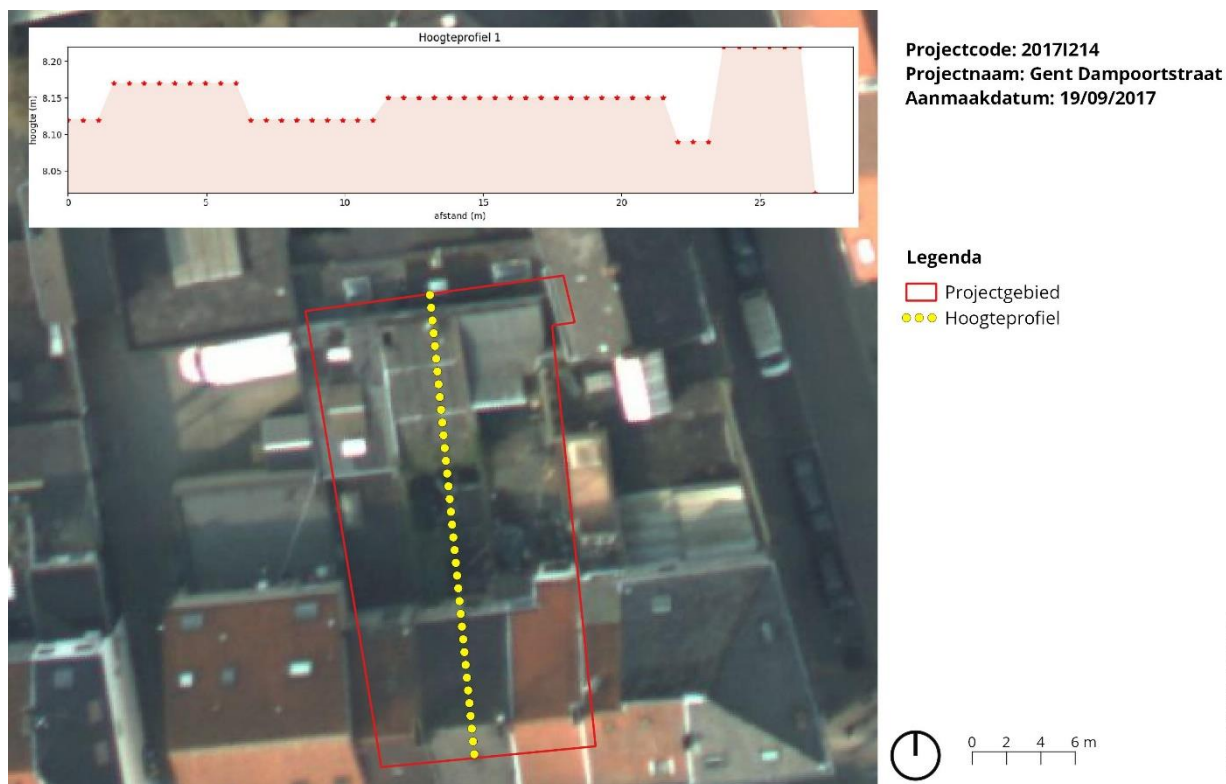

Figuur 13: projectgebied gesitueerd ten opzichte van Vlaanderen en de archeoregio's

Gent behoort tot de geografische streek van Zandig Vlaanderen en bevindt zich op de plaats waar de Leie afwatert in de Schelde (figuur 13). Het projectgebied bevindt zich in alluviaal gebied van de Leie en de Nederschelde die ten westen stromen. Oorspronkelijk ging het om natte beekrijk gebied net buiten de middeleeuwse stad en sinds middeleeuwen voornamelijk in gebruik als weiland en meersen. Het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (DHMV II) verschaft enige informatie omtrent de geomorfologie, hydrografie en topografie van het projectgebied (Figuur 14). Als we het afgeleid digitaal terreinmodel (DTM) op ruimere schaal bekijken dan komt duidelijk tot uiting dat de oorspronkelijke topografie in grote delen is verdwenen door antropogene invloed ten gevolge van urbane ontwikkeling. Zo kwam de omgeving van de Dampoortstraat tijdens de 17de eeuw binnen de stadsmuren te liggen door de aanleg van de nieuwe stadsvesten. Vanaf de 19de eeuw gaat het projectgebied op in de stad door toenemende verstedelijking met de uitleg van straten en percelen en bouwactiviteit. Rond 1829 wordt ook het handelsdok gegraven. Het terrein is nagenoeg vlak met hoogten tussen 8.10 en 8.25 m TAW.

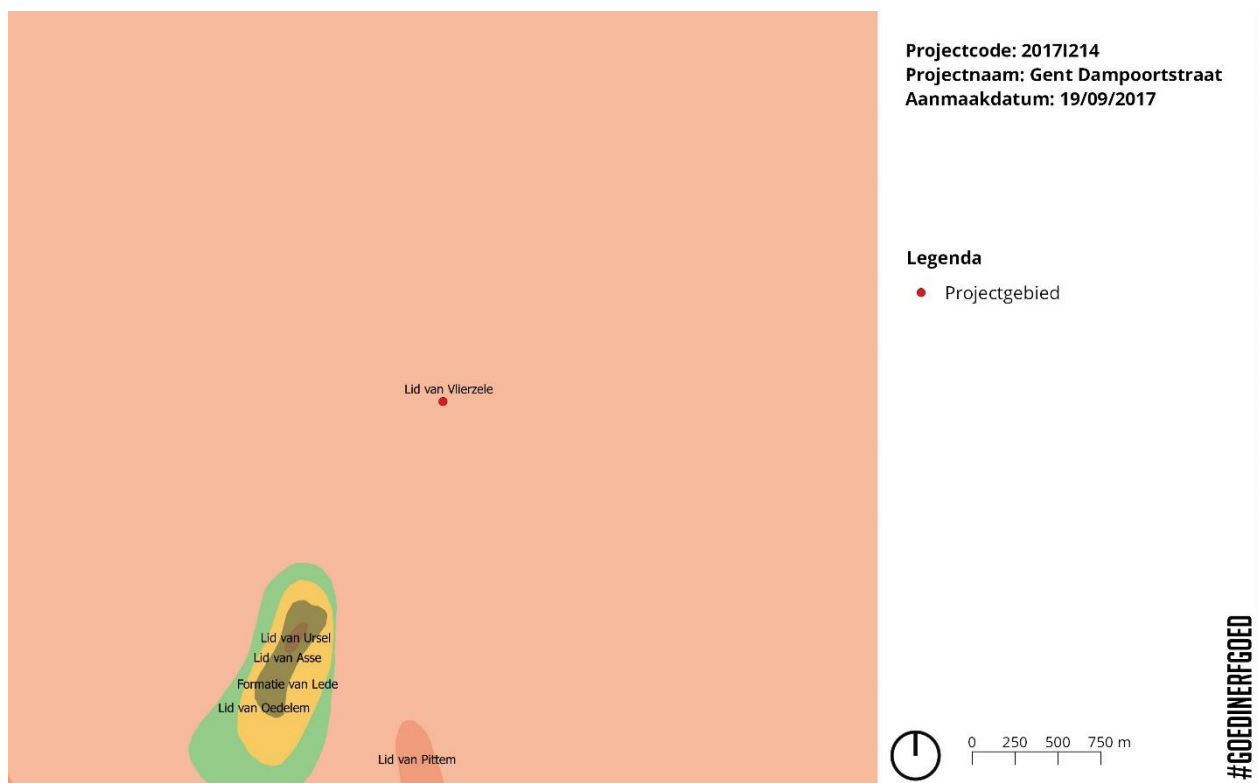
Figuur 14. het projectgebied en hydrografie op het DTM-Vlaanderen (©Geopunt)

Figuur 15: het projectgebied op de orthofoto met aanduiding van het hoogteprofiel

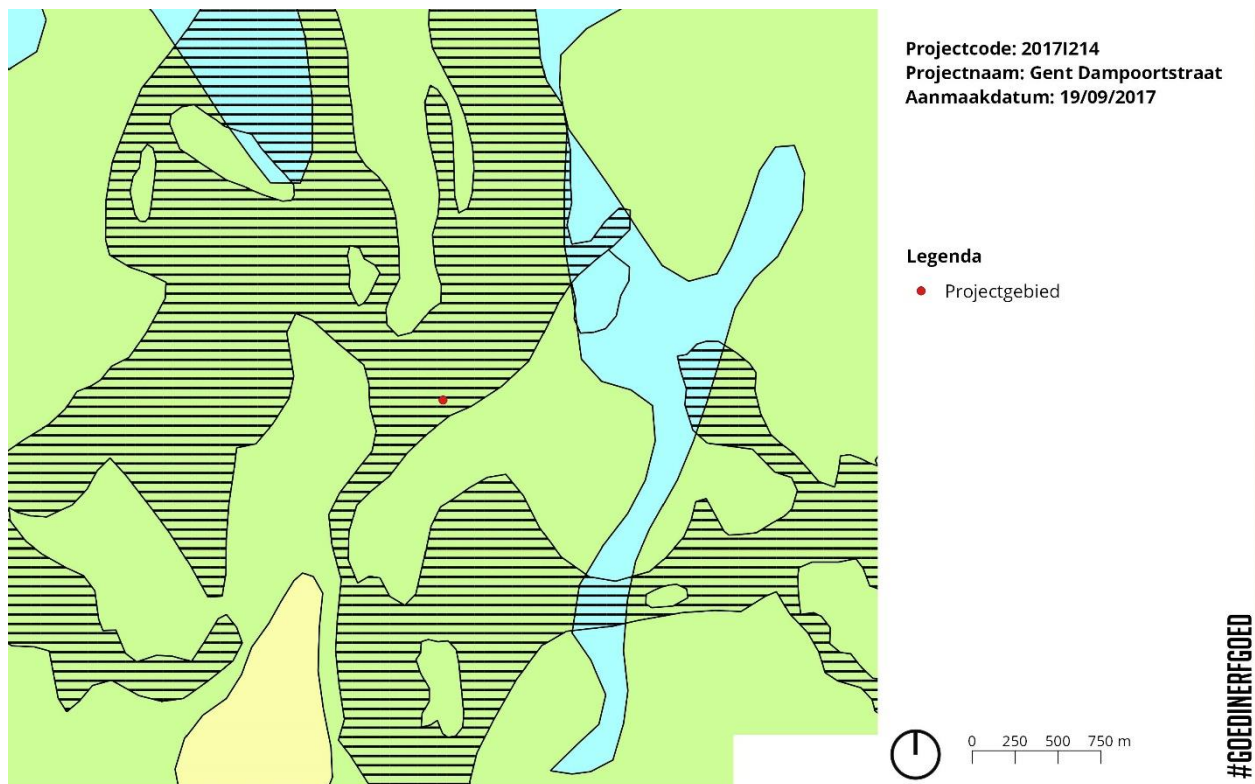
2.3.1.2. Geologie

Op schaal van de geologie valt het projectgebied binnen de Tertiaire Formatie van Gent (Figuur 16). Deze Tertiaire formatie is een essentieel mariene afzetting en bestaat voornamelijk uit zandige en kleiige sedimenten. Volgens de Tertiaire geologische kaart dagzoomt ter hoogte van het projectgebied het Lid van Vlierzele gekenmerkt door grijsgroen galuconiethoudend fijn zand, horizontaal of kruisgewijs gelaagd met kleilenzen. Naar onder toe gaat het substraat over in homogeen kleiige zeer fijn zand. De oudere Leden van Pittem en Merelbeke bestaan respectievelijk uit grijsgroen glauconiethoudende kleiig zeer fijn zand afgewisseld met zandige klei, en donkergrijze klei gekenmerkt door dunne zandlenzen met organisch materiaal en pyrietachtige concreties (Jacobs et al. 1996).

Figuur 16: het projectgebied aangeduid op de tertiair geologische kaart (© DOV)

Op het tertiair rust het quartair pakket en dat wordt ter hoogte van het projectgebied (Figuur 17) gekenmerkt door volgende sequentie: de basis van het Weichseliaan bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (FLPw). Daarop rusten zandige eolische afzettingen van het Weichseliaan of het Vroeg Holocene (ELPw). Vaak zijn er ook hellingsafzettingen uit het Quartair aanwezig (HQ). De top van het quartair bestaat uit fluviatiele afzettingen (organochemisch en perimarien inclus) uit het Holocene of mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) (FH) (De Moor 2000).

Figuur 17: het projectgebied aangeduid op de quartair geologische kaart (© DOV)

2.3.1.2. Bodemtype

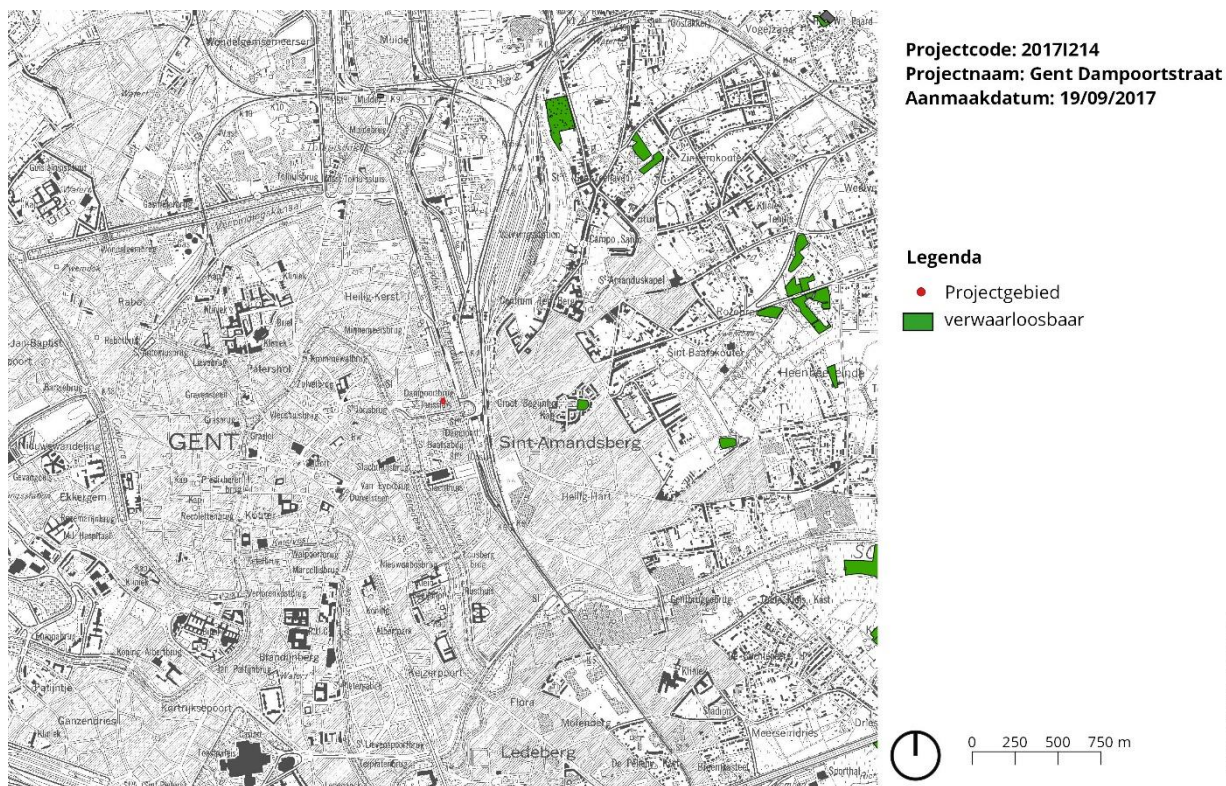
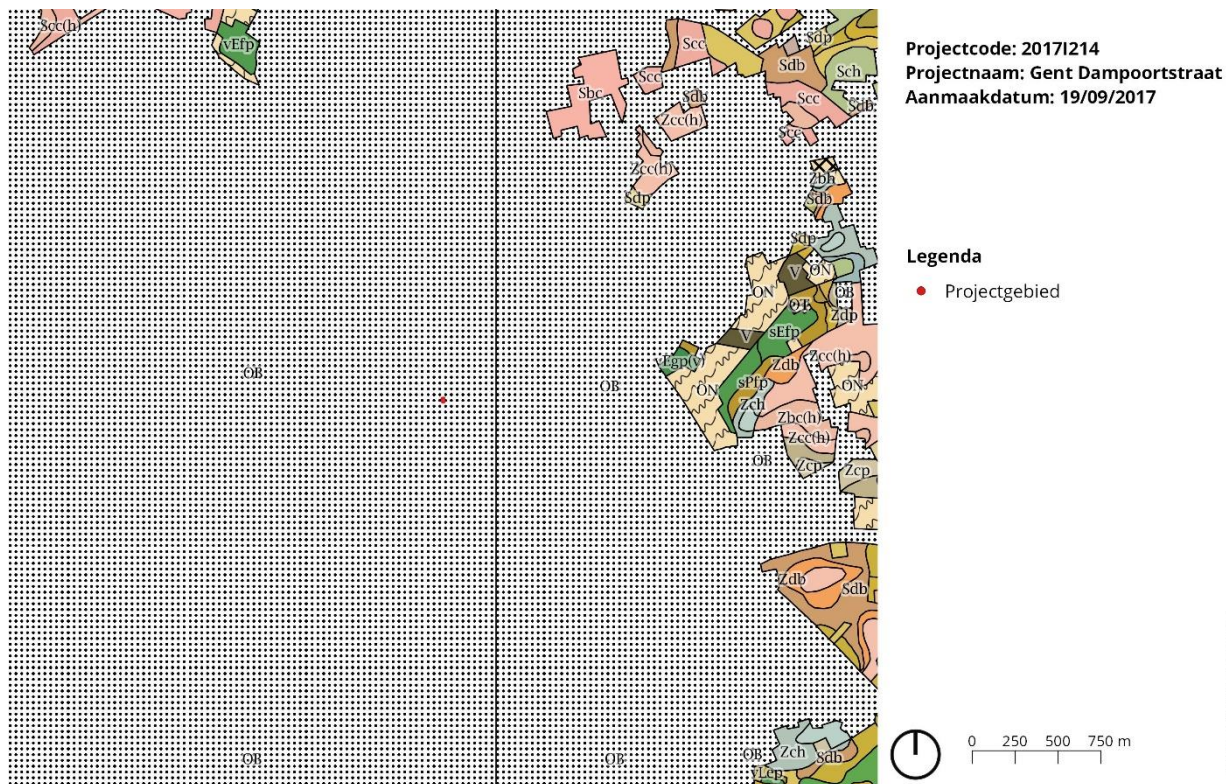
Op de bodemkaart staat het projectgebied gekarteerd als bebouwde zone (OB). Men mag er van uit gaan dat hier het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden) is. Er is dus geen bodemkundige informatie beschikbaar voor het projectgebied en directe omgeving. De dichtstbijzijnde gekarteerde zones bevinden zich op ca. 1500 m afstand (Figuur 18)(Van Ranst en Sys 2000).

2.3.1.3. Bodemerosie

Het projectgebied ligt in stedelijk gebied en is niet gekarteerd op de bodemerosiekaart (Figuur 19).

2.3.1.4. Bodemgebruik

Op de bodembekdeckingskaart staat het projectgebied als volgt gekarteerd: bebouwing en centraal een kleine zone met gras (terras) (Figuur 20).

Figuur 20: de bodembedekkingkaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV)

2.3.2 Historisch-cartografische situering

Het oudste zicht op het projectgebied dateert uit **1534** en betreft het **zicht op Gent vanuit vogelperspectief** (Figuur 21). De terreinen bevinden zich buiten de laatmiddeleeuwse omwalling. Hoewel de Dampoortstraat in zijn huidige vorm pas in de loop van de 18de eeuw werd aangelegd bij afbraak van de stadsvesten eeuw (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017), is het tracé van de straat al aanwezig. Aan weerszijden zien we een beekrijk meersengebied.

Figuur 21: het projectgebied op Gent in vogelperspectief uit 1534 (©Stad Gent)

De **kaart van Jacob van Deventer uit ca. 1559** (Figuur 22) verschaft weinig bijkomende informatie. Ten zuiden van het projectgebied is het Spanjaardenkasteel, gebouwd rond 1540, al afgebeeld. Ter hoogte van het projectgebied, net ten noorden van de Dampoortstraat, loopt een beek parallel met het wegtracé.

Figuur 22: het projectgebied op de Deventerkaart, ca. 1559 (©Cartesius)

De kaart van **Braun en Hogenberg uit 1572** (Figuur 23) biedt een vrijwel gelijkaardig beeld van het projectgebied gesitueerd ten noorden van de weg in een waterrijk meersengebied.

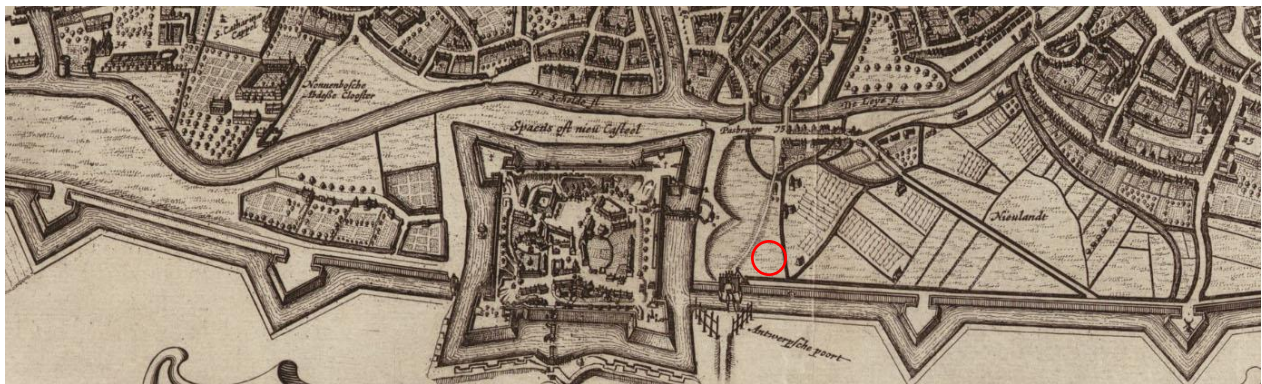
Figuur 23: het projectgebied op de kaart van Braun en Hogenberg uit 1572 (©Cartesius)

Ook de kaart van **Jacques Horenbault** uit **1617** (Figuur 24) zien we nu de gebastioneerde stadsversterking die in de loop van de 17de eeuw gaandeweg werd voltooid. Het projectgebied situeert zich ofwel in het gebied net binnen de stadsvesten ofwel net ter hoogte van de aarden wal.

Figuur 24: het projectgebied op de kaart van Horenbault uit 1617 (©Cartesius)

Op de kaart van **Joan Blaeu** uit **1649** (Figuur 25) zien we een erg vergelijkbaar beeld. Opvallend is dat nu in de omgeving van het projectgebied tuinen en akkerland wordt afgebeeld, wat een geleidelijk drainage en of ophoging van de terreinen suggereert.

Figuur 25: het projectgebied op de kaart van Bleau uit 1649 (© Cartesius)

De **Villaretkaart** uit de periode **1745-1748** brengt weinig concrete informatie aan. De op Geopunt aangeboden kaart vertoont een grote afwijking na georectificatie, en in realiteit situeert het projectgebied op figuur 26 zich meer naar het noordwesten in de directe omgeving van de aarden stadswal.

Projectcode: 2017I214
Projectnaam: Gent Dampoortstraat
Aanmaakdatum: 19/09/2017

0 50 100 150 m

#GOEDINERFGOED

Figuur 26: Het projectgebied op de Villaretkaart (1745-1748) (© geopunt)

Projectcode: 2017I214
Projectnaam: Gent Dampoortstraat
Aanmaakdatum: 19/09/2017

0 50 100 150 m

#GOEDINERFGOED

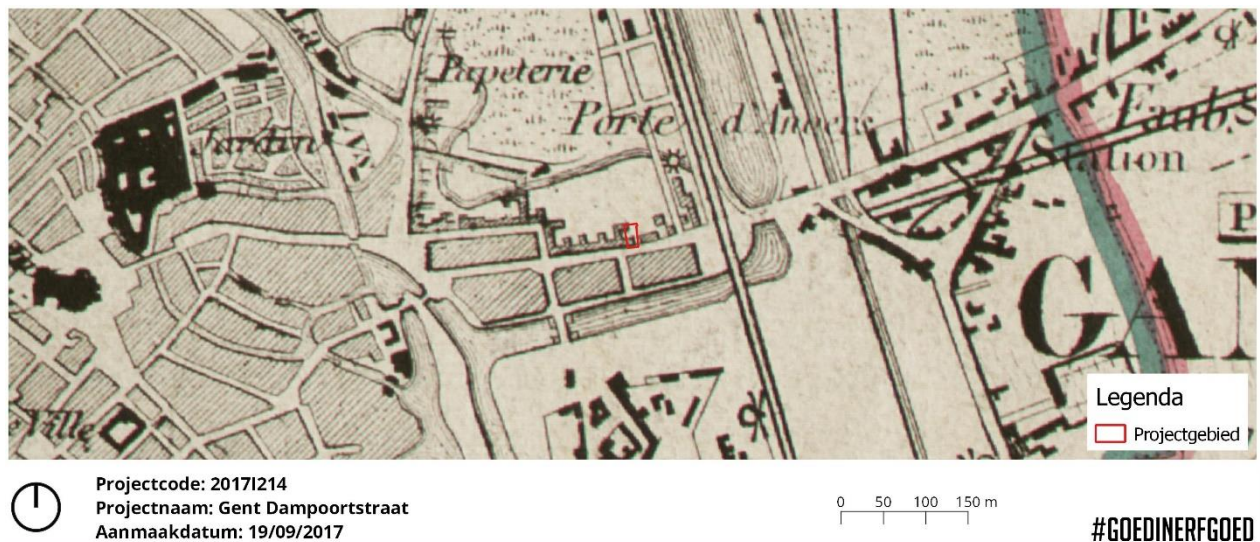
Figuur 27: het projectgebied op de kaart van Ferraris (1771-1778) (©Geopunt)

De **Kabinetskaart van Ferraris (1771-1778)** (Figuur 27) toont de eerste bebouwing langs de Dampoortstraat die tot stand kwam tijdens het laatste kwart van de 18de eeuw (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017). De wallen zijn al gedeeltelijk geslecht. De bebouwing situeert zich meer naar het westen richting stad. Ter hoogte van het projectgebied wordt de wal nog afgebeeld en zien we verder voornamelijk tuinen en grachten.

Figuur 28: het projectgebied op het primitief kadaster (1830-1833) (©Cartesius)

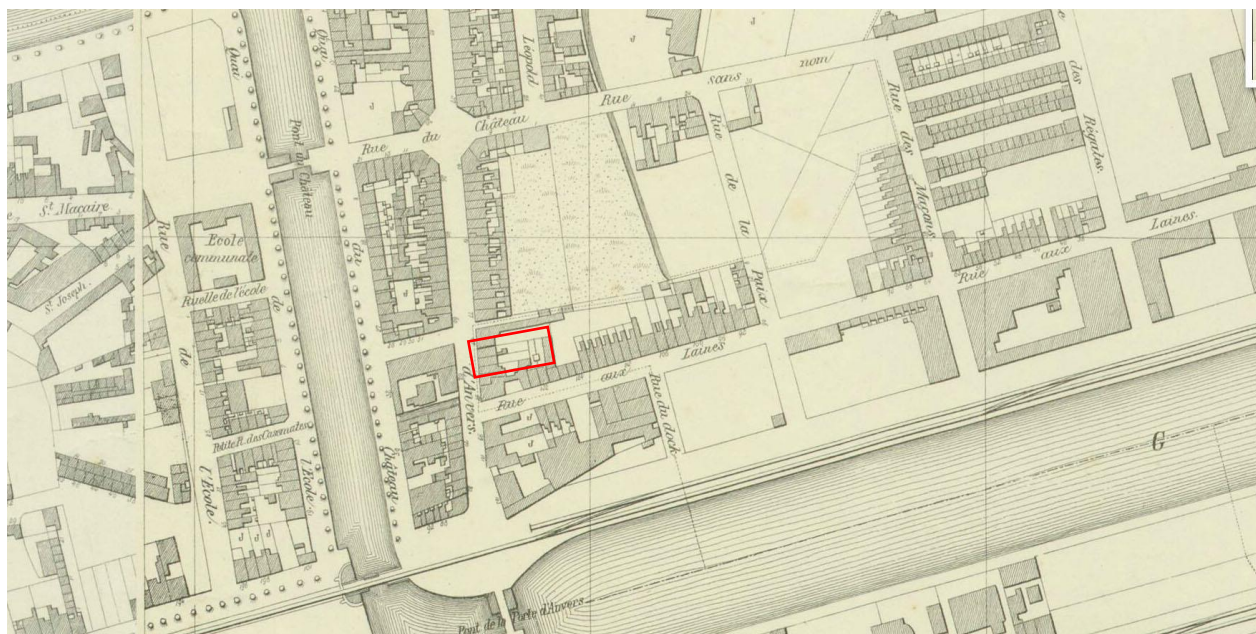
Het **primitief kadaster (1830-1833)** toont het projectgebied na het slechten van de aarden wal en net voor het dempen van de stadsgracht. Deze kaart lijkt de locatie van het projectgebied ter hoogte van de 17de eeuwse stadswal te bevestigen.

Figuur 29: het projectgebied op de topografische kaart Vandermaelen (1846-1854) (©Geopunt)

De **Atlas der Buurtwegen (1843-1845)** biedt geen nieuwe informatie aangezien het projectgebied niet werd gekarteerd. De **topografische kaart Vandermaelen (1846-1854)** biedt wel informatie (Figuur 28): nu zien we ook bebouwing ter hoogte van het projectgebied. De stadsgracht is gedempt, de stadswal geslecht en de terreinen genivelleerd. De **Poppkaart**, opgesteld tussen **1842-1879** is niet beschikbaar voor het stedelijk gebied van Gent.

Een bijkomende bron voor de 19de eeuwse urbane ontwikkeling ter hoogte van het projectgebied vinden we in het kadasterplan van **Van Impe en Gevaert** opgesteld in de periode **1800-1900**. De kaart is illustratief voor de structuur van de oorspronkelijke 19de eeuwse bebouwing op de betrokken percelen met een voor- en achterhuis.

Figuur 30: het projectgebied op de kadasterkaart van Van Impe en Gevaert (1800-1900)
(©Cartesius)

Projectcode: 2017I214

Projectnaam: Gent Dampoortstraat

Aanmaakdatum: 19/09/2017

0 10 20 30 m

#GOEDINERFGOED

Figuur 31: het projectgebied op een orthofoto uit 1971 (©Geopunt)

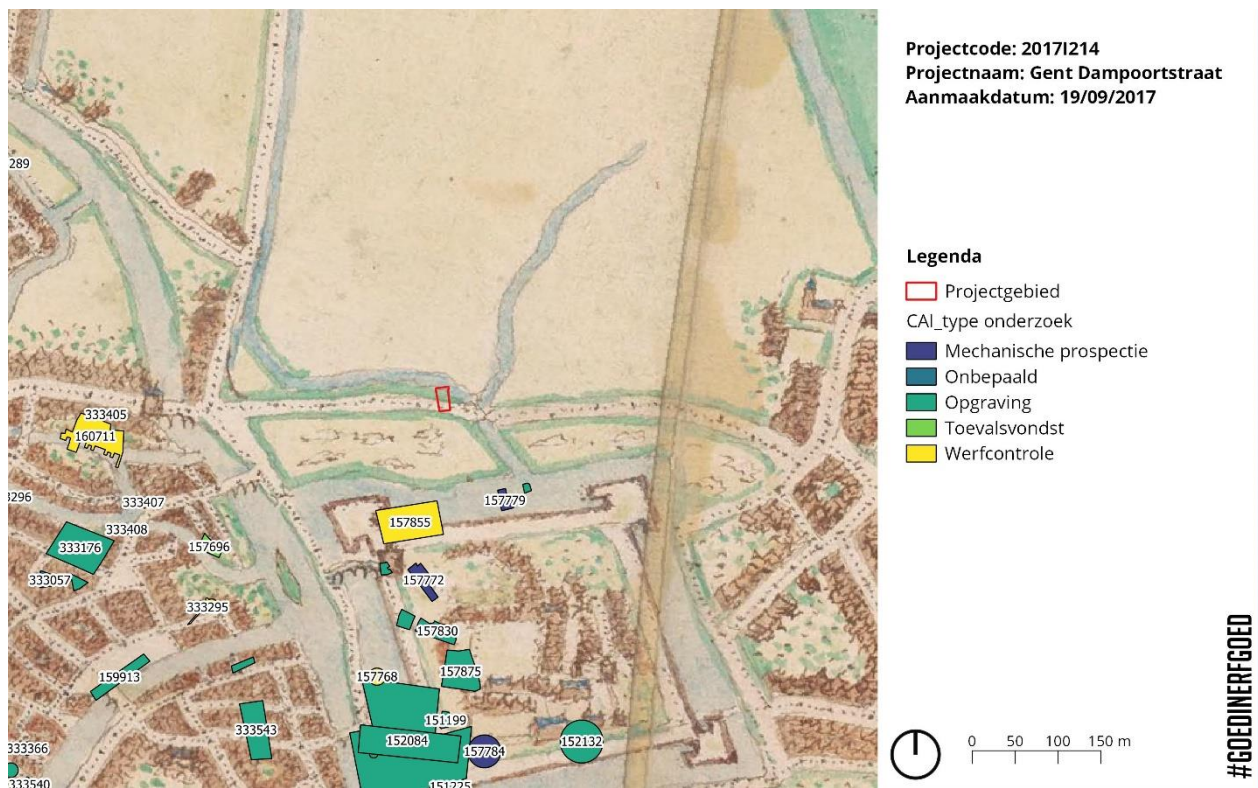
De opéénvolgende beschikbare orthofoto's informeren ons over de verder evolutie binnen het projectgebied tijdens de late 19de en 20ste eeuw. Op de orthofoto uit 1971 en de periode 1979-1990 (Figuur 31-32) zien we vooral de geleidelijk aangroei van koterij tussen voor- en achterhuis.

Figuur 32: het projectgebied op een orthofoto uit de periode 1979-1990 (©Geopunt)

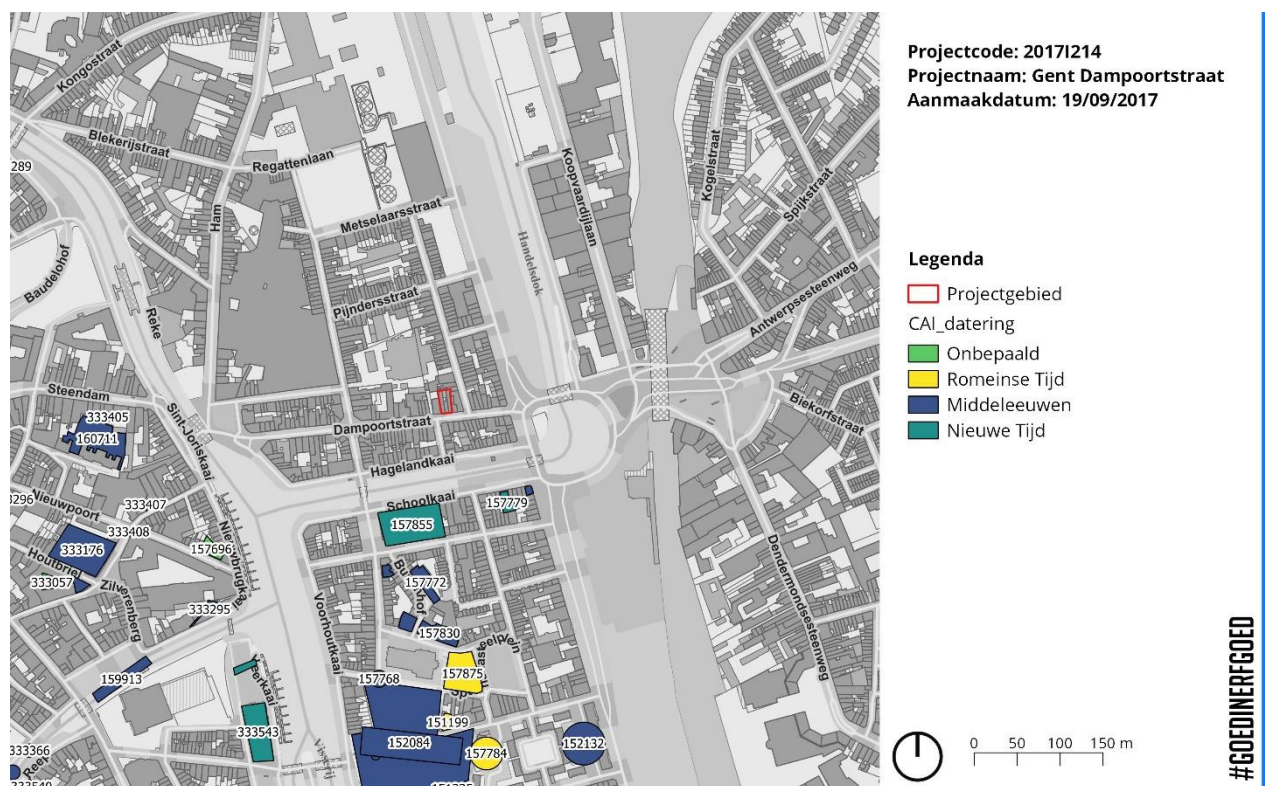
2.3.3. Archeologische situering

De CAI vermeldt diverse waarneming in een straal van 500 m rond het projectgebied. Twee clusters tekenen zich af: een eerste cluster in de omgeving van de Steendam, een tweede in de omgeving van de Sint-Machariuswijk.

Figuur 32: CAI-data op de hedendaagse orthofoto volgens datering (©Geopunt)

De vondsten in de omgeving van de Steendam leverden in de eerste plaats sporen van het urbane leven tijdens de middeleeuwen en later. De vondsten, voornamelijk uit opgraving en werfcontrole, situeren zich voornamelijk binnen de grenzen van de laatmiddeleeuwse stadsomwalling. In vele gevallen gaat het om resten van stadswoningen en resten van huishoudelijk afval zoals aan 't Pas (ID 333407; 333408) (Deseyn 1995; Stoops 1995), in de Houtbriel (Swimberghe 1985) en op het Binnenplein van het St-Lievensinstituut (ID 33057). Een vondst van misbaksels langs de Steendam wijst op de aanwezigheid van artisanat en pottenbakkers in het gebied (ID 333405; 160711) (Berkers M. e.a. 2011; Desmet 1996). Aan de Nieuwbrugkaai werd een vestingstoren van de laatmiddeleeuwse stadsomwalling aangesneden en onderzocht (ID 333295) (Laleman en Stoops 1996). In de volmolenstraat tenslotte werden sporen aangetroffen van de verdwenen stadsvolmolen (ID 157696) (Laleman en Raeymaekers 1998).

Figuur 33: archeologisch onderzochte begijnhoven in Vlaanderen op basis van de CAI (©Geopunt)

Een twee clusters situeert zich in de zone van de huidige Machariuswijk. De meeste vondsten daar werden gedaan tijdens opgraving, werfcontrole en mechanische prospectie. Voornamelijk gaat het om sporen en resten van de middeleeuwse Sint-Baafsabdij en het latere 16de eeuwse Spanjaardenkasteel (ID 157855; 15779; 157846; 157886; 157772; 157710; 157830; 157768; 177275; 157818; 151199; 152084; 157748; 15225; 157784; 152132).

De Sint-Baafsabdij en Spanjaardenkasteel situeerden zich op de kop van een dekzandrug, een plek die ook al in vroegere perioden een zekere aantrekkingskracht had. Zo werden er in de omgeving diverse Romeinse en vroegmiddeleeuwse vondstlagen aangetroffen (ID 157830; 177875; 151199; 152084; 157784). Sommige auteurs zien in de Sint-Machariuswijk zelfs de locatie voor een (laat-)Romeinse militaire versterking (Laleman 1985; Van den Eynde 1983; Stoops 2008).

2.3.4. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Het projectgebied langs de Dampoortstraat situeert zich ten noorden van de Sint-Machariuswijk en de kop van de oost-westelijke dekzandrug die zich uitstrekt tot aan Sint-Amandsberg. Tot begin 17de eeuw lag het gebied buiten de stadsmuren in een nat en beekrijk gebied, voornamelijk in gebruik als weiland en meersen.

Historisch kaartmateriaal en archeologie maakt duidelijk dat de vroegste sporen te verwachten in het projectgebied dateren in de 17de eeuw en in relatie staan met de aanleg van de gebastioneerde stadsomwalling. Het projectgebied situeert zich vermoedelijk ten westen van de stadsgracht op de plaats waar de aarden wal te verwachten is. Hoewel op de kop van de dekzandrug, ter hoogte van de zone van de Sint-Machariuswijk (historisch gezien de zone van de Sint-Baafsabdij en het Spanjaardenkasteel) sporen werden aangetroffen van Romeinse en vroegmiddeleeuwse bewoning, is dergelijke pre-stedelijke bewoning niet te verwachten in het projectgebied. De lager gelegen en natte beekrijke terreinen waren weinig aantrekkelijk voor de mens. Ook tijdens de middeleeuwen en 16de eeuw wanneer de stad zich verder ontwikkelt, blijft het projectgebied onbebouwd en voornamelijk in gebruik als weiland.

Voor de 19de en 20ste eeuw noteren we intensieve bouwactiviteit op de terreinen.

2.3.5. Synthese

Deze synthese brengt de resultaten uit het landschappelijke, archeologische en historisch-cartografisch assessment in confrontatie met de geplande werken. De beschikbare bronnen leveren voldoende informatie om de vooropgestelde onderzoeksvragen te beantwoorden:

- *Wat is op basis van de bestaande bronnen het archeologisch potentieel van het projectgebied?*
Op basis van de bestaande bronnen wordt het archeologisch potentieel van het projectgebied ingeschat als hoog. De kans op sporen van menselijk aanwezigheid die dateren voor de aanleg van de gebastioneerde omwalling uit het begin van de 17de

eeuw is evenwel klein. Het gebied is in oorsprong nat en laaggelegen terrein, weinig aantrekkelijk voor menselijke bewoning. Tot de aanleg van de 17de eeuwse omwalling situeren de terreinen zich buiten de stad en zijn ze voornamelijk in gebruik als weiland. Het potentieel betreft vooral de 17de eeuwse aarden stadswal die zich vermoedelijk ter hoogte van het projectgebied situeert.

- *Wat is de bewaringstoestand van bodem en eventuele site(s) in het projectgebied?*

De bewaringstoestand is niet goed. Tijdens de late 18de-19de eeuw wordt de stadswal ter hoogte van het projectgebied geslecht. De genivelleerde terreinen worden verkaveld en bebouwd. Oorspronkelijk beperkte de bebouwing zich tot een voor- en achterhuis. Gaandeweg de 20ste eeuw werd de open zone tussen voor- en achterhuizen verder volgebouwd. We mogen er vanuit gaan dat de impact van deze 19de en 20ste eeuwse bouwactiviteit groot is.

- *Welke impact hebben de geplande werken op het eventuele archeologisch erfgoed?*

De voor- en achterhuizen worden heringericht. De bestaande indeling en vloeren blijven in grote mate bewaard met beperkte ingrepen op de bodem.

De impact van de geplande werken op eventueel archeologisch erfgoed zijn de volgende:

- (i) afbraak koterij en aanbouwen tussen voor- en achterhuizen
- (ii) aanleg van een gescheiden waterafvoerstelsel waarbij lokaal wordt gegraven tot op een diepte van maximum -0,40-0,80 m mvh. De diameter van de buizen betreft 0,160-0,20 m.
- (iii) de bouw van een circulatiegang tussen de voor- en achterhuizen op zowel huisnummer 83,85 als 87. Hier wordt een nieuwe vloerplaat voorzien met een opbouw van 0,35 m. Voor de fundering van de wanden mag gerekend worden aan een breedte van 0,30 m en een diepgang van 0,80 m.

- *Biedt het projectgebied een potentieel op kennisvermeerdering?*

Nee. Het potentieel op kennisvermeerdering is klein tot zeer klein:

- (i) de verstoring van het bodemarchief door antropogene activiteiten tijdens de 19de en 20ste eeuw is groot. Historische ingrepen nefast voor het archeologisch potentieel zijn onder andere: het slechten van de aarden wal, het bouwrijp maken van de terreinen door ophogen en nivelleren, en het bouwen van de nog bestaande woningen en koterij. De kans dat de 17de eeuwse aardenwal

intact of gedeeltelijk intact wordt aangetroffen en kan worden onderzocht, is klein.

(ii) de indeling en vloerniveaus van de historische voor-en achterhuizen blijven in grote mate bewaard. Enkel de koterij wordt afgebroken in functie van de aanleg van een circulatiegang en tuin. De geplande verstoring in functie van de aanleg van de gescheiden waterafvoer en de circulatiegang is eerder lokaal en beperkt in diepgang. De kans op de nodige ruimtelijke inzichten (horizontaal en verticaal) om tot kennisvermeerdering te komen is dan ook klein.

Figuur 34: synthesepan: huidige bebouwing en geplande ingrepen in de bodem (©Geopunt)

- *Wat is het kader waarin dit kennispotentieel kan of moet geëxploiteerd worden?*
De archeologienota op basis van bureauonderzoek wordt beschouwd als volledig. De bestaande archeologische en historische bronnen leverden voldoende informatie om aan te tonen dat het potentieel tot kennisvermeerdering klein tot zeer klein moet worden ingeschat. Verder archeologisch onderzoek lijkt kosten-baten niet aangewezen en er is dan ook geen noodzaak tot het opstellen van een kader ter exploitatie van het archeologisch potentieel.

2.3.7. Samenvatting

De particulieren Magureanu Adriana en Dominique Van Hollebeke, en Korenza bvba plannen de verbouwing en ruimtelijke reorganisatie van drie woningen aan de Dampoortstraat 83—87. De percelen zijn gekend bij het kadaster onder de nummers: Gent, 4e AFD, Sectie D, nr 230/52s4; Gent, 4e AFD, Sectie D, nr 230/52h5; Gent, 4e AFD, Sectie D, nr 230/52p5. De totale oppervlakte van het projectgebied betreft +/- 365,5 m² (>300m²) en meer dan 100m² wordt geroerd door geplande werken met ingreep op de bodem. De opmaak van een archeologienota is dan ook verplicht gezien het projectgebied zich in een vastgestelde archeologische zone bevindt.

Op basis van de bestaande bronnen wordt het archeologisch potentieel van het projectgebied ingeschat als hoog. De kans op sporen van menselijk aanwezigheid die dateren voor de aanleg van de gebastioneerde omwalling uit het begin van de 17de eeuw is evenwel klein. Het gebied is in oorsprong nat en laaggelegen terrein, weinig aantrekkelijk voor menselijke bewoning. Tot de aanleg van de 17de eeuwse omwalling situeren de terreinen zich buiten de stad en zijn ze voornamelijk in gebruik als weiland. Het potentieel betreft vooral de 17de eeuwse aarden stadswal die zich vermoedelijk ter hoogte van het projectgebied situeert.

De bewaringstoestand is niet goed. De verstoring van het bodemarchief door antropogene activiteiten tijdens de 19de en 20ste eeuw is groot. Historische ingrepen nefast voor het archeologisch potentieel zijn onder andere: het slechten van de aarden wal, het bouwrijp maken van de terreinen door ophogen en nivelleren, en het bouwen van de nog bestaande woningen en koterij. De kans dat de 17de eeuwse aardenwal intact of gedeeltelijk intact wordt aangetroffen en kan worden onderzocht, is klein.

De ingreep in de bodem is bovendien beperkt: de indeling en vloerniveaus van de historische voor- en achterhuizen blijven in grote mate bewaard. Enkel de koterij wordt afgebroken in functie van de aanleg van een circulatiegang en tuin. De geplande verstoring in functie van de aanleg van de gescheiden waterafvoer en de circulatiegang is eerder lokaal en beperkt in diepgang. De kans op de nodige ruimtelijke inzichten (horizontaal en verticaal) om tot kennisvermeerdering te komen is dan ook klein.

Verder archeologisch onderzoek lijkt kosten-baten niet aangewezen en er is dan ook geen noodzaak tot het opstellen van een kader ter exploitatie van het archeologisch potentieel.

3. Bibliografie

3.1 Literatuur

Berkers M., Desmet G. en Stoops G. 2011, Steendam: laatmiddeleeuwse pottenbakkersvondsten, in: Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2011. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent reeks 2, nr. 5, 151-168.

De Moor G. 2000, Quartairgeologische Kaart van België, Vlaams Gewest, Verklarende tekst bij het Kaartblad 22 Gent (1/50.000), in opdracht van Ministerie Vlaamse Gemeenschap, Departement EWBA Administratie Economie, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie.

Deseyn G 1995, Vondstmeldingen, 6. Tussen 't Pas, in: Stadsarcheologie Gent, jg. 7, nr. 2, pp 40-43.

Desmet G, M.C. Laleman, G. Stoops & P. Swimberghe 1996, Pottenbakkersbedrijvigheid in Gent (O-VI) (Archaeologia Mediaevalis 18).

Jacobs P., De Ceukelaire M., De Breuck W. & De Moor G. 1996, Toelichting bij de geologische kaart van België. Vlaams gewest. Kaartblad 22. Gent (Schaal1: 50 000), in opdracht van Ministerie Vlaamse Gemeenschap, Departement EWBA Administratie Economie, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie.

Laleman M.C. 1985, Vondstmeldingen. Prooststraat, Gouverneurswoning, in: Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent jg. 9 afl. 2, 60.

Laleman M.C. & Raeymaekers E. 1998, Vondstmeldingen. Volmolenstraat, in: Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent jg. 22 nr. 3, 40.

Laleman M-C & G. Stoops 1996, Ontwikkeling en verdediging in Gent. Een overzicht van de stadsarcheologische bijdrage ca. 9de-17de eeuw, in: Uit Vlaamse bodem, 10 archeologische verhalen, Sint-Niklaas, 120-140.

Stoops G. 1995, Vondstmeldingen, 6. Tussen 't Pas, in: Stadsarcheologie Gent, 1995, jg. 19., nr. 4, pp 47-48.

Stoops G. 2008, Gandastraat 7-9, in: Archeologisch onderzoek in Gent 1997-2008. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2 nr. 2, 28-32

Swimberghe P, Vondstmeldingen, 8. Houtbriel 23-25, in: Stadsarcheologie Gent, 1985, jg. 9, nr. 2, 56-58.

Van den Eynde G. 1983, De Sint-Machariuswijk te Gent, opgravingscampagne 1978-1979. Studie van het Gallo-Romeins en vroegmiddeleeuws aardewerk in hun historische context (onuitgegeven licentiaatsverhandeling K.U.Leuven).

Van Ranst E. & Sys C. 2000, Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart (Schaal 1:20 00), Gent.

3.2 Historisch kaartmateriaal

Braun G. & Hogenberg F. 1572, Gandavum, amplissima Flandriae urbs..., (geraadpleegd op 17/08/2017 via www.cartesius.be)

Deventer J. 1559, Atlas des villes des Pays-Bas, (geraadpleegd op 17/08/2017 via www.cartesius.be)

Ferraris J. J. F. 1771-1778, Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden, (geraadpleegd op 17/08/2017 via www.geopunt.be)

Gevaert J. en Van Impe A. 1800-1900, Perceelplan van Gent en omgeving, (geraadpleegd op 17/08/2017 via www.cartesius.be)

Horenbault J. 1617, Kaart van Gent, (geraadpleegd op 17/08/2017 via www.cartesius.be)

Popp P. C. 1842-1879, Atlas cadastral parcellaire de la Belgique (geraadpleegd op 17/08/2017 via www.geopunt.be)

S.N. 1534, Gent in vogelvlucht (geraadpleegd op 17/08/2017 via [Stad Gent](http://stad.gent))

S.N. 1843-1845, primitief kadaster (geraadpleegd op 17/08/2017 via www.cartesius.be)

S.N. 1843-1845, Atlas der Buurtwegen (geraadpleegd op 17/08/2017 via www.geopunt.be)

Villaret J. 1745-1748, Carte topographique de la partie de la Belgique comprise entre Gand et Tournay, Maestricht et Liège ..., (geraadpleegd op 17/08/2017 via www.geopunt.be)

4. Lijst van figuren

Figuur 1: het onderzoeksgebied voorgesteld op de topografische kaart (© geopunt).....	6
Figuur 2: het projectgebied en de andere deelprojecten op het hedendaags kadaster (© geopunt).....	6
Figuur 3: het projectgebied aangeduid op de hedendaagse orthofoto met de gebieden waar geen archeologie te verwachten valt en de grenzen van de archeologische zones (© geopunt)	7
Figuur 4: zicht op de beschermde gevels langs de Dampoortstraat	9
Figuur 5: impressie van de volledige volgebouwde percelen	9
Figuur 6: impressie van de volledige volgebouwde percelen	10
Figuur 7: impressie van de volledige volgebouwde percelen	10
Figuur 8: nieuwe toestand niveau -1 (© ZOOM architecten Bvba).....	13
Figuur 9: nieuwe toestand niveau 0 (©ZOOM architecten Bvba).....	14
Figuur 13: projectgebied gesitueerd ten opzichte van Vlaanderen en de archeoregio's	18
Figuur 14. het projectgebied en hydrografie op het DTM-Vlaanderen (©Geopunt)	19
Figuur 15: het projectgebied op de orthofoto met aanduiding van het hoogteprofiel	19
Figuur 16: het projectgebied aangeduid op de tertiair geologische kaart (© DOV)	20
Figuur 17: het projectgebied aangeduid op de quartair geologische kaart (© DOV)	21
Figuur 18: de bodemtypenkaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV).....	22
Figuur 19: de bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt)	22
Figuur 20: de bodembedekkingkaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV)	23
Figuur 21: het projectgebied op Gent in vogelperspectief uit 1534 (©Stad Gent).....	23
Figuur 22: het projectgebied op de Deventerkaart, ca. 1559 (©Cartesius).....	24
Figuur 24: het projectgebied op de kaart van Horenbault uit 1617 (©Cartesius).....	25
Figuur 25: het projectgebied op de kaart van Bleau uit 1649 (© Cartesius).....	25
Figuur 26: Het projectgebied op de Villaretkaart (1745-1748) (© geopunt).....	26
Figuur 27: het projectgebied op de kaart van Ferraris (1771-1778) (©Geopunt).....	26
Figuur 28: het projectgebied op het primitief kadaster (1830-1833) (©Cartesius).....	27
Figuur 29: het projectgebied op de topografische kaart Vandermaelen (1846-1854) (©Geopunt).....	27
Figuur 30: het projectgebied op de kadasterkaart van Van Impe en Gevaert (1800-1900) (©Cartesius).....	28
Figuur 31: het projectgebied op een orthofoto uit 1971 (©Geopunt)	28
Figuur 32: het projectgebied op een orthofoto uit de periode 1979-1990 (©Geopunt).....	29

Figuur 32: CAI-data op de hedendaagse orthofoto volgens datering (©Geopunt).....	29
Figuur 33: archeologisch onderzochte begijnhoven in Vlaanderen op basis van de CAI (©Geopunt).....	30
Een twee clusters situeert zich in de zone van de huidige Machariuswijk. De meeste vondsten daar werden gedaan tijdens opgraving, werfcontrole en mechanische prospectie. Voornamelijk gaat het om sporen en resten van de middeleeuwse Sint-Baafsabdij en het latere 16 ^{de} eeuwse Spanjaardenkasteel (ID 157855; 15779; 157846; 157886; 157772; 157710; 157830; 157768; 177275; 157818; 151199; 152084; 157748; 15225; 157784; 152132)......	30
De Sint-Baafsabdij en Spanjaardenkasteel situeerden zich op de kop van een dekzandrug, een plek die ook al in vroegere perioden een zekere aantrekkingskracht had. Zo werden er in de omgeving diverse Romeinse en vroegmiddeleeuwse vondstlagen aangetroffen (ID 157830; 177875; 151199; 152084; 157784). Sommige auteurs zien in de Sint-Machariuswijk zelfs de locatie voor een (laat-)Romeinse militaire versterking (Laleman 1985; Van den Eynde 1983; Stoops 2008).	31
Figuur 34: syntheseplan: huidige bebouwing en geplande ingrepen in de bodem (©Geopunt)	33